

Johannes Vorst Samuel Rachel

Peri Akusiu k[a]i Ekusiu, De Invite & Sponte Facto, Exercitatio

Rostochii: Richelius, 1650

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn730215970>

Druck Freier Zugang

Ru phil 1650

Johann Vorstius

Samuel Rachel

ΣΥΝΘΕΩ.
ΠΕΡΙ
ΑΚΟΥΣΙΟΥ
ΕΚΟΥΣΙΟΥ,
DE
INVITE & SPONTE
FACTO.
EXERCITATIO,
Quam
AUSPICE DEO
SUB PRÆSIDIO
Pereximii atque Clarissimi Viri
DN. M. JOHANNIS VORSTII,
Præceptoris atque Fautoris sui colendi,
Publicè disputandam proponit
SAMUEL RACHELIUS
Lundino - Dithmarsus.
Ad diem XXVIII Decembr. in Auditor. majori.

ROSTOCHII
Typis Johannis Richelii Senat. Typographi
Anno c1s 1sc L.

V I R I S

ADMODUM REVERENDIS, CLARIS-
SIMIS, ET EXCELLENTISSIMIS,

DN. JOHANNI REINBOTH,

S, S. Theologiae Doctori celeberrimo, Sereniss. Hol-
satiæ Ducis Concionatori aulico, & per Slesvicum &
Holsatiam Superintendenti Generali vigi-
lantissimo, dignissimo,

Nec non

DN. PAULO SPERLINGIO,

Ducatus Holsatiæ Præposito, Illustris Gymnasii
Bordsholmenfis Pastori atque Rectori meritissimo,
fidelissimo,

**Dnn. suis Mæcenatibus, Patronis atque
Fautoribus suspiciendis**

Hunc tenellum ingenii fœtum

offert consecratq.

Samuel Rachelius.

Thesis 1.

Recta sive bona actio est, quæ fit, ut recta ratio imperat, sive quæ cum lege naturæ congruit. Mala sive prava contra, quam recta ratio vetat, sive quæ cum lege naturæ discrepat.

II. Utraque est vel externa vel interna.

III. Externa est, quæ in sensus incurrit: Interna contra, quæ non incurrit. Cum homo fortis hostem ferit: cum liberalis pecuniam erogat: cum injustus quendam gladio ferit aut interficit, sunt hæ actiones externæ. Cum homo fortis dolet de damno suæ Reipubl. ab hoste publico illato: cum homo liberalis cupit beneficium in quendam conferre: cum homo injustus cupit malum inferre, sunt hæ actiones internæ.

IV. Non negabimus, internas istas actiones rectè quoque *passiones* appellari. Græci peculiari nomine *πάθη* appellant: Latini Affectus. Aristoteles sæpè conjungit τὰ πάθη καὶ τὰς παθήσεις, ut l. III. Eth. cum dicit, τὸ δὲ τὸ πᾶν τὸ παθὲν καὶ τὰς παθήσεις ἐν αἵ. Atque cum per τὰ πάθη intelligit dictas actiones internas: per παθήσεις autem dictas externas. Esse autem τὰ πάθη ex mente quoque Aristotelis actiones, intelligi potest ex his: καὶ ἐν τῷ ἡδέει καὶ λυπείῃ τὸ ἐν εὐφραίνει καὶ τὸ ἐχθρῶ. l. III. de An. c. 7.

V. Non editur externa actio, quæ recta fit, nisi præcedat aut existat recta interna.

VI. Ut de externis judicari queat, quæ recta sit, quæ item prava, multum interest considerare τὸ ἀκέραιον καὶ τὸ ἐκείον, invitè et sponte factum. Quamobrem etiam Philosophus doctrinam illam in tertio Ethicorum prolixè pertractavit.

VII. Ακέραιον dicitur ex mente Philosophi, quod sit ἢ βία ἢ δόξα καὶ ἢ ἄλλως, aut vi, aut per ignorantiam. l. III. Eth. c. 1.

IX. Non sentimus cum his, qui τὸ ἀκέραιον unicâ definitione definiunt, sive qui ex istis Aristotelis unicam definitionem eudunt.

IX. Porro τὸ βίαιον violentum, Aristoteles definit, quod sit tale, ὃ ἢ δὲ καὶ ἐξ ἑαυτοῦ βιάται, ὃ ἢ καὶ δὲ συγκατάτακτος ὁ παρὰ τὸν καὶ ὁ παρὰ τὸν, cujus principium extrinsecum ejusmodi est, ut ei neque qui agit,

agit, neque quipatitur, quippiam conferat. Ut si quis a potentiore aliquo detrudatur aut deperretur, est illud violentam *πάσχειν*.

X. An verò agere quoque quis potest, ut principium actionis sit extrinsecus, & ipse agens nihil conferat? Dicunt posse: verbi causâ, si quis tuam manum arripiat, & eâ percutiat alium, aut tuum corpus allidat alterius corpori, tum ipse diceris *πράττειν*, sed vi actus, dum instrumentum es actionis, quam edit alter. Potest igitur actio quædam, quæ tua est ut instrumenti, planè violenta vocari.

II. Macc. VI. XI. Nulla cæterarum actionum, quæ nimirum non sunt hominis ut instrumenti, planè violenta est, hoc est, cujus principium sit extrinsecus, sive ad quam agens nihil conferat. Verbi causa, cum Antiochus Judæos hederâ redimitos vi pertraxit ad sacrificia Bacchi, Judæorum actus sacrificandi non planè violentus fuit. Revera fuit libera actio, cujus principium in ipso agente fuit, & ad quam ipse agens utique contulit. Fuit in agentis potestate, istam actionem non edere. Si voluisset malum sustinere, ut martyres fecerunt, & quidam etiam ethnici, potuisset non edere. Dicitur autem *βίαιον* & *ἀκόντιον* talis actio, quia non edere cuperet agens, nisi aliud quid esset, quod eâ ipsâ declinandum aut evitandum videretur. Aristoteles *μικτὸν* mixtam vocat.

XII. Cum ista actio, de quâ novissimè diximus, *βίαιον* & *ἀκόντιον* dicitur, non eâ notione id sit, quâ actio, quæ tua est ut instrumenti, atque item passio, *βίαιον* & *ἀκόντιον* appellatur. Et Græcæ igitur voces, itemque Latine fiunt homonymæ. Est tamen homonymia *συνώνυμος* & *ὁμοιότητις* *ἢ* *ἐκ* *ἑξ* *ἑσ* *ου*.

Arist. I. 5. XIII. Quod actio hoc posteriori modo *βίαιον* est & *ἀκόντιον*, id non facit, ut ea non sit prava. Nam, ut cordatè Philosophus loquitur, *ἐν* *ταῖς* *ἐπὶ* *ἀναγκῇ* *δὲ* *ἵστανται*, *ἀλλὰ* *μᾶλλον* *ἀποθνήσκουσιν*, *παρὰ* *τὴν* *ἐν* *τῇ* *δυνάμει*. Facere tamen quandoque potest, ut existat *συνγνώμη* *ῥηταις*.

XIV. Eiusdem generis actio sit *ἢ* *ἀπὸ* *φόβου* *μεϊζόνων* *κακῶν*, *ἢ* *ἀπὸ* *καλόνων*, vel propter metum majorum malorum, vel propter bonum quoddam obtinendum. Prioris exemplum jam adduximus. Posterioris exemplum est in Atheniensibus, qui suam urbem deseruerunt, ut fortius dimicarent mari.

XV

XXV. Non est existimandum iucunda esse violenta. *Γελῶν Arist. I. III.*
ἡ δ' αἰτία τῆς ἐπίτης, ἀλλὰ μὴ αὐτῆς, ὡς ἡρᾶν ὅτι τῶν Eth. c. 1.
Θέτων.

XXVI. Consideravimus ἀκῆσον quod βίασι sive violentum est, sive quod fit βίασι. Restat altera vocis significatio, quā nimirum significat illud, quod fit δι' ἄγνοιας per ignorantiam.

XXVII. Non omne factum per ignorantiam dicitur ἀκῆσον invitè factum: sed quædam modo per ignorantiam facta dicuntur isto nomine.

XXVIII. Primo necesse est sequi τὸ Πύλωνα, hoc est, eum, qui *I. III. Eth.*
c. 2.
egerit, poenitentia duci. Si quis frater fratrem, quem non agnoscat, in bello confodiat, deinde comperiat, interemptum esse suum fratrem; nihilominus, quia hostem interemit, sibi gratuletur, factum ejus non dicitur ἀκῆσον invitè factum.

XIX. Porro diversa sunt agere δι' ἄγνοιας per ignorantiam, & *ibid.*
agere ἄγνοῶσα ignorantem.

XX. Ignorans dicitur is agere, qui, dum agit, ignorat, sive non recogitat quid agat, sed ita, ut illa ignorantia non sit princeps causa illius actionis, sed aliud quid, quod ignorantiam induxit. Verbi causa, si quis per ebrietatem aut iram quippiam designarit, is dicitur ignorans fecisse, dum quid egerit, non satis recogitavit. Verum ignorantia non fuit princeps ejus causa, sed ebrietas aut ira, quæ ignorantiam induxit.

XXI. Per ignorantiam is dicitur agere, cui ipsa ignorantia princeps actionis est causa, non aliud quippiam.

XXII. Qui ignorans agit, tantum abest ut excusationem mereatur, ut gravius etiam ac dupliciter peccet. Optime de eo Philosophus: καὶ τὸ δι' αὐτῆς τῆς ἀγνοίας κατὰ αἴτιαν, ἐὰν αὐτῇ ἐν αὐτῇ *I. III. Eth.*
c. 7.
διὰ τὴν τῆς ἀγνοίας, ob ignorationem etiam puniunt, si sibi ipse ignoratio-
nis causa quovispiam fuisse videatur. Unde ebriis duplices pœnae institutæ sunt: in ipso enim qui inebriatur, principium est. κύρα δὲ τὸ μὴ μεθυσθῆναι, sui quisque in eo Dominus est, ut non inebrietur, id quod ignorationis est causa.

XXIII. Proba est observatio Philosophi, τὴν ἀγνοίαν ignoran- *I. III. Eth.*
c. 2.
tiam

tiam esse vel καθόλου *universalis* vel τ καθ' ἑκάστην, ἐν οἷς ἡ πρῶτη ἔστι *particularium*, sive eorum, quæ sunt circa singula (circumstantiarum.).

XXIV. Ignorantia καθόλου *universalis* est, si quis ignoret universales propositiones de agendis vel omittendis, quas nemo ignorare debet, sive si quis ignoret majores propositiones talium syllogismorum, quos facimus, dum honeste vel turpiter agimus.

XXV. Ignorantia τ καθ' ἑκάστην *particularium* est, si quis ignoret circumstantias, quæ actionibus adherent, sive si quis ignoret minores propositiones dictorum syllogismorum. Exemplum capiamus ex hoc syllogismo: Ad eum locum, in quo homo versatur, non licet sagittam emittere. Iste locus, ad quem ego arcum dirigo, est talis locus, in quo homo versatur. Iste igitur locus talis est, in quem sagittam non licet emittere. Si quis, qui sagittam emittit in talem locum, istius syllogismi majorem propositionem ignoret, dicitur ejus ignorantia τ καθόλου. Si verò ignoret minorem propositionem, dicitur ejus ignorantia τ καθ' ἑκάστην.

I. III. Eth.
c. 2.

XXVI. Τὰ καθ' ἑκάστην *particularia* sive περιπτώσεις *circumstantiæ*, quæ in actionibus sunt considerandæ, secundum Aristotelem sunt istæ: τίς, τί, ἐν τίνι, ἢ περὶ τί, τίνι, ὡς ὀργάνῳ, ἐνεκα τίνος, ἢ πῶς, quis, quid, circa quid, quo instrumento, cujus gratia & quomodo. His Piccolomineus addit, quando, coram quo, & quamdiu.

Grad. II.
c. 12.

XXVII. Ignorantia universalium propositionum, quæ natura notæ sunt, ac ipsum sunt jus naturale, non facit, ut actio non sit prava aut excusationem & veniam mereatur. Ignorantia verò particularium idem facit. Debet tamen hæc non nimis supina & crassa esse.

f. de ign. l.
& facti.
Arist. l. 5.
Eth. c. 7.

XXVIII. Juri distinguunt inter ignorantiam Juris & Facti. Quæ distinctio non absimilis est ei, quam ex Aristotele produximus. Jus verò vel est φυσικόν *naturale* vel νόμιμον *legale*. Prius Juri appellant Jus gentium, posterius civile. Et est igitur duplex ignorantia juris, vel juris naturalis vel legalis. Ignorantia juris naturalis coincidit cum ignorantia universalium: atque igitur non excusat. Huc pertinent illa pronunciata: Ignorantia juris cuique nocet. Juris ignorantia non prodest.

l. 9. in pr. ff.
b. t. & l. 4.

XXIX. Non qualibet juris legalis ignorantia tam crassa atque affectata

affectata est, ut excusationem non mereatur. Distingvitur igitur
 inter tres casus: vel enim ius publice propositum continet ea, quæ
 omnes Reipubl. cives ignorare nec possunt nec debent: vel ea, quæ
 ignorari non debebant, sed nec cognosci nisi exactissima diligentia
 possunt, & quidem ut doctiores consulantur: vel ea, quæ respectu
 huius vel illius hominis, respectu ejus conditionis, adhibita diligentia,
 qualis ab ejusmodi homine in tali statu exigitur, cognosci nequeunt.
 Ignorantia primi est lata culpa, & non meretur excusationem. Alte-
 rius ignorantia levissima culpa existimatur, quia consulendo pruden-
 tiores diligentiores non sunt imitati. l. 2. §. fin. ff. quis ordo in poss.
 serv. Terti denique ignorantia meretur excusationem. Optimè
 de his Philosophus: *Eos quoque puniunt, qui aliquid eorum ignorant,*
quæ ad leges pertinent, & de iis prædictis & in hæc sententia, quæ qui-
dem & scire debeant, & difficilia non sunt. Simili modo in aliis, quæ
cumque ignorare per negligentiam videntur, eo quod in ipsis sit non ignora-
re, quippe adhibenda diligentia domini sint & potestatem habeant.

l. III. Eth.
 c. 7.

XXX. Deinde ignorantia juris distingvi potest ratione Perso-
 narum. Quædam enim ratione officii ac professionis ius scire debent,
 & si id ignorent, latam committunt culpam, atque adeo excusatio-
 nem non mereatur. Ratio ejus redditur in l. 2. §. 22. ff. d. O. I.
 Quædam verò, à quibus similis peritia non exigitur, aliquam suæ actio-
 nis excusationem habent.

XXXI. Ignorantia facti est, quæ ignoratur, quid contigerit. Di-
 viditurque in eam, quæ est facti proprii, & eam quæ est alieni.

XXXII. Ignorantia juris *νόμιμος legalis* sive *particularis* sive *civi-*
lis non videtur referri posse ad ignorantiam *ἡ καὶ ἐκαστὴ particula-*
rium sive *circumstantiarum*, secus ac Burgersdicius censet. Igno-
 rantia facti autem cum eadem rectè confertur.

XXXIII. Cum expositum sit, quid sit *ἀγνοία*, facile dictum est,
 quid sit *ἐκείνη*. Hoc verò ita describitur à Philosopho: *ἡ ἐκείνη* l. 3. Eth. c.
ἐστίν, ἥ ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ἐκείνῳ καὶ ἐκαστῷ, ἐν οἷς ἡ ἀρχὴ ἐστίν. 3.
 Sponta-
 neum sive sponte factum est, cujus principium est in eo qui agit, par-
 ticularia cognoscente, in quibus actio consistit.

XXXIV. Conjungit Philosophus *ἐκείνη*, ut opponitur *τῇ*
ἀγνοίᾳ ἢ βίᾳ per vim, & τῇ δὲ ἀγνοίᾳ per ignorantiam. Est tamen
 duplex

III. Eth.
c. 4.

duplex significatio τὸ ἐκείν, ut est ipsius ἀκρίβεια. Quod velex eo liquet, quod Philosophus dicit, τὸ ἐκείν καὶ παῖδες καὶ ἄλλα ζῷα καὶ αἰῶν, spontaneum quoque in pueris & aliis animalibus esse. Sanè ἐκείν ut describitur in proximâ superiore thesi, brutis non competit. Competet igitur aliâ notione, hac nimirum, quâ ἐκείν seorsum opponitur τὸ ἀκρίβεια ἢ βλάβη invitè facto, & quidem per vim. Facile etiam eo occurri potest eorum dubitationi, qui disquirunt, an solus homo sponte agat. Hoc enim potest vel affirmari vel negari, prout vocis est significatio.

XXXV. Sæpe fit, ut ἐκείν utriusque significatus concurrat, ut si quis sponte verberet hostem, & sciat, se hostem verberare. Ex eo autem non debet colligi, quodvis ἐκείν esse tale, cuius principium est in agente, sciente singulas actionis circumstantias. Considerentur & hæc Aristotelis: καὶ τὰ ἐξαίφνης, ἐκείνα μὲν λέγεται, etiam ea, quæ de improvviso fiunt, spontanea dicimus.

3. Eth.
c. 4.

XXXVI. Ut actio aliqua prava iudicetur, debet ἐκείν esse utroque significatu, hoc est, ita ut principium actionis sit in ipso agente: deinde ut agens sciat singulas actionis circumstantias. Si quis enim feriat, quem hostem publicum puret esse, qui tamen non sit, non est actio simpliciter prava sive mala.

IX. de
leg.

XXXVII. Ut actio iudicetur recta, necesse est eam ἐκείν esse. Sunt autem rectitudinis quæ in actionibus est, gradus quidam, quos Aristoteles præclare exponit l. II. Eth. c. 3.

XXXVIII. Quid statuendum de Platonico pronunciato, vitiorum habitus ἀκρίβεια esse, neminemque sponte fieri malum? Existimamus, si commodè intelligatur, neque magna vocabulorum ἀκρίβεια exigatur, non malè se id habere.

Ep. 67.

XXXIX. Illud quoque quod Seneca monet, ut operam demus, ne quid unquam inviti faciamus, satis rectè se habet, si modo eadem, quam diximus, ἀκρίβεια non requiratur.

XL. Quod quidam scribunt, ἀκρίβεια & ἐκείν esse actionum humanarum principia, id nobis videtur minùs rectè se habere. Non id quod per vim aut ignorantiam fit est actionis principium, sed ipsa violentia aut ignorantia. Rectius igitur sentiunt, qui actionum attributa & differentias, ea dicunt esse.

affectata est, ut excusationem non mereatur
inter tres casus: vel enim ius publice pro
omnes Reipubl. civesignorare nec possunt
ignorari non debebant, sed nec cognosci
possunt, & quidem ut doctiores consulant
huius vel illius hominis, respectu ejus condit
qualis ab ejusmodi homine in tali statu exigit
Ignorantia primi est lata culpa, & non meretur
tius ignorantia levissima culpa existimatur, &
tiores diligentiores non sunt imitati. l. 2. S.
serv. Terti denique ignorantia meretur e
de his Philosophus: *Eos quoque puniunt, qu
quæ ad leges pertinent, & dicitur ad ea, q
dem & scire debeant, & difficulta non sunt.* S
cunque ignorare per negligentiam videntur, eo q
re, quippe adhibende diligentia domini sint & p

XXX. Deinde ignorantia juris disting
narum. Quædam enim ratione officii ac prof
& si id ignorent, latam committunt culpam
nem non merentur. Ratio ejus redditur
Quædam verò, à quibus similis peritia non exi
nis excusationem habent.

XXXI. Ignorantia facti est, quæ ignorat
videturque in eam, quæ est facti proprii, & eam

XXXII. Ignorantia juris *proprie legalis* s
lis non videtur referri posse ad ignorantiam
rium sive circumstantiarum, secus ac Burger
nantia facti autem cum eadem recte confertur

XXXIII. Cum expositum sit, quid sit de
quid sit *ἐκ τῆς φύσεως*. Hoc vero ita describitur à Pl
ἐστίν, ὅτι δὲ καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῆς κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνης, ἐκ τῆς
mum sive sponte factum est, cujus principiu
ticularia cognoscere, in quibus actio consistit

XXXIV. Conjungit Philosophus *ἐκ τῆς φύσεως*
ἐκ τῆς φύσεως τῆς κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνης per vim, & τῆς διὰ τὴν ἀγνοίαν per ig

musigitur
et ea, quæ
elea, quæ
diligentiā
respectu
diligentiā,
nequeunt.
m. Alte
o pruden
o in poss.
Optimè
ignorant,
quæ qui
lis, quæ
on ignora
nt.

ne Perso
e debent,
xcusatio
f. d. O. I.
uæ actio.

gerit. Di

sive civi
articula
Igno.

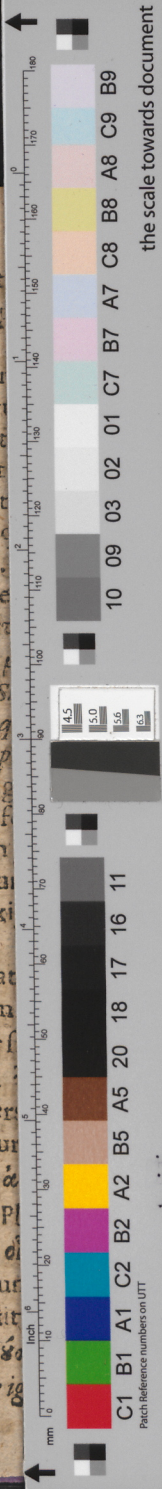
lictu est,

ἐκ τῆς φύσεως τῆς κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνης l. 3. Eth. c.
3.

Spona
git, par

nitur τῆς
stamen
duplex

l. III. Eth.
c. 7.

the scale towards document